

Geachte aanwezigen, beste vrienden en familie,

Wat ontzettend fijn dat jullie hier allemaal zijn.

Ik sta hier vandaag met gemengde gevoelens. Uiteraard ben ik trots en blij met deze geweldige erkenning voor mijn inspanningen voor Groningen. Maar daar verdient ik niet alleen erkenning voor. Velen hebben zich zowel voor- als achter de schermen de afgelopen jaren ingezet voor Groningen. Ik zie dit eerbetoon dan ook als een erkenning voor al die mensen.

Er zijn een aantal mensen die ik in het bijzonder wil bedanken.

Albert, je bent mijn grootste fan en mijn allergrootste criticaster. Bijna dagelijks trek je mij aan mijn stropdas over het bureau en vraagt: "is dat wel zo?" Dat is zóveel waard. Als ik soms nachtenlang doorwerk, sta jij altijd achter mij, voor gevraagd- en ongevraagd advies. Nooit heb je geklaagd als ik je weer eens met de kids achterliet tijdens het spitsuur van koken, overhoren, sporten... "Ga maar" zei je dan, "het is zó belangrijk dat je aan Nederland vertelt wat er hier in Groningen gebeurt"... Wij hebben de afgelopen zes jaar samen gestaan voor alles wat er op ons pad kwam, het heeft ons sterker gemaakt en gevormd. Ik dank je hiervoor uit de grond van mijn hart...

Annemijn en Zara, wat hebben jullie al veel meegemaakt. Als ik jullie hier vandaag zie zitten, dan ben ik zo trots op jullie. Jullie ouderlijk huis werd voor jullie ogen stukje bij beetje gesloopt. Jullie school werd gesloten omdat hij niet veilig was bij de voorspelde, zwaardere bevingen. Zowel thuis als op school in een noodcontainer zitten, voortdurende stress in de onderstroom van het gezin, een vader en moeder die zich ineens ongevraagd dag en nacht met zaken moeten bezig houden die ten koste gaan van het gezinsleven... Jullie hebben geleerd dat sommige onderwerpen het waard zijn om met een fakkel voor door de stad te lopen. Dat je soms moet knokken tegen onrecht. Maar ook dat er altijd ergens een raam open staat, ook al is de deur voor je in het slot gevallen en dat je daar naar moet blijven zoeken. Jullie zijn de meest fantastische kinderen die ik me ooit had kunnen wensen...

Ook het bestuur van het Groninger Universiteitsfonds die mij vandaag de Ubbo Emmiuspenning heeft toegekend wil ik bedanken. Hij is voor mij in veel opzichten zeer betekenisvol. Ik beschouw hem als een soort geuzenpenning. Ubbo Emmius is een Groninger boegbeeld. Een van de oprichters van- en de eerste rector magnificus van de Academie te Groningen, nu de Rijksuniversiteit. In zijn tijd was hij een pleitbezorger van het recht op verzet van de bevolking tegen de overheid. Hij voerde een heftige polemiek tegen de Lutherse hofpartij en de absolute heerschappij van de vorsten in Oost-Friesland. Zijn boeken en geschriften werden daar zelfs in het openbaar verbrand. Ik beschouw het als een grote eer om juist deze penning met zijn naam vandaag te mogen ontvangen...

Deze stad en haar ommeland zijn onlosmakelijk verbonden aan de rijksuniversiteit en vice versa. Ze hebben een belangrijke bijdrage geleverd aan mijn talentontwikkeling en aan mijn vorming. Als alumnus, ben ik dan ook dankbaar dat ik deze weer kan inzetten om mijn bijdrage te leveren aan de samenleving in Groningen en daarmee invulling te geven aan een van de hoofdtaken van de RUG: 'verantwoordelijk burgerschap.'

Met de uitreiking van deze penning geeft de RUG blijk van haar betrokkenheid bij de Groninger aardbevingsproblematiek en handelt zij in de geest van één van haar founding fathers en dat is broodnodig. De mensen in Groningen kunnen alle hulp gebruiken bij de menonwaardige, vernederende situatie waarin zij terecht zijn gekomen. “Een overheidsfalen van on-Nederlandse proporties” noemde minister Wiebes het een jaar geleden en dat is het nog steeds voor veel gedupeerde Groningers omdat aan hun situatie al die jaren nog steeds niets is veranderd...

De vraag die vandaag centraal staat op dit symposium is ‘Gaswinning, aardbevingen en wat nu?’

Die vraag laat zich alleen beantwoorden als we analyseren wat er de afgelopen zes jaar niet goed is gegaan. Waar zijn we elkaar kwijt geraakt? Het begon na de beving in Huizinge in 2012 zo veelbelovend. Onze commissaris van de koning Max van den Berg eiste in 2013: 1.2 miljard euro voor Groningen van Den Haag en kreeg dit na enig aandringen ook. Minister Henk Kamp beloofde in 2014 dat alle schade zou worden vergoed, zonder limiet. In datzelfde jaar werd de dialoogtafel opgericht, een overlegstructuur waar Groninger bestuurders, maatschappelijke stuurgroepen, de NAM en Den Haag samen werk zouden maken van het halen van in ieder geval drie belangrijke doelstellingen voor Groningen: herstel van het geschonden vertrouwen, een vlotte en ruimhartige schadeafhandeling en de aanpak van de versterkingsopgave met 3000-5000 huizen per jaar, een belofte van de toenmalige minister Henk Kamp.

Om duiding te geven aan mijn gevoel zoveel jaar later wil ik graag een citaat voorlezen uit *Herfst*, van Ali Smith. Volgens The Financial Times, de eerste serieuze Brexit-roman. Het NRC schreef in haar recensie over *Herfst*: De politiek heeft geen antwoord op het populisme, de literatuur met als woordvoerder Ali Smith misschien wel... Ik lees een passage waarin de hoofdrolspeelster Elisabeth een wandeling met haar moeder maakt.

“Ik ben moe,” zegt ze. “We hebben pas 3 km gelopen,” zegt Elisabeth. “Dat bedoel ik niet,” zegt ze. “Ik ben moe van het nieuws. Ik ben moe van de manier waarop het dingen sensationeel maakt die dat niet zijn, en zo simplistisch bericht over echte gruwelijkheden. Ik ben moe van het venijn. Ik ben moe van de woede. Ik ben moe van de gemeenheid. Ik ben moe van het egoïsme. Ik ben moe van hoe we niets doen om het tegen te houden. Ik ben moe van hoe we het aanmoedigen. Ik ben moe van het geweld dat er is en ik ben moe van het geweld dat onderweg is, dat er aankomt, dat nog niet is gebeurd. Ik ben moe van leugenaars. Ik ben moe van zelfingenomen leugenaars. Ik ben moe van hoe die leugenaars dit hebben laten gebeuren. Ik ben moe van me moeten afvragen of ze het uit domheid of met opzet hebben gedaan. Ik ben moe van liegende regeringen. Ik ben moe van mensen die het niet meer kan schelen dat er tegen ze wordt gelogen. Ik ben moe van zo angstig te worden gemaakt. Ik ben moe van vijandigheid. Ik ben moe van defaitisme.” Ik denk eigenlijk niet dat dat een woord is,” zegt Elisabeth. “Ik ben moe van niet de juiste woorden weten,” zegt haar moeder.

Het fragment trof me zeer. Het is zo herkenbaar, hoewel het over een totaal ander onderwerp dan de Groninger aardbevingsproblematiek gaat. Ik wil het vandaag graag delen

omdat kunst en literatuur voor mij van wezenlijk belang zijn geweest om de problematiek in Groningen te zien en er betekenis aan te geven. Ze boden mij een meervoudig perspectief, die bij mijn ongevraagde rol als boegbeeld voor Groningen van onschatbare waarde is geweest. Piet Hein van der Hoek, Freek en Hella de Jonge en alle anderen die kunst en literatuur hebben ingezet om dit te bewerkstelligen, dank hiervoor!

Hoewel het fragment dus zeer herkenbaar is, gaat het ook over iets dat veelomvattender is dan alleen de Groninger aardbevingsproblematiek, hoewel het zich hier in volle omvang manifesteert. Het gaat over de kloof tussen het systeem en de mens, tussen ratio en emotie...

Twee weken geleden nam de inspecteur-generaal van het Staatstoezicht op de Mijnen, Theodor Kockelkoren, mijn uitnodiging aan om met mij een hele dag door het gebied te reizen om echt in gesprek te gaan met gedupeerde Groningers. We zijn van Fraamklap, naar Kantens, Appingedam, Termuntenzijl, Scheemda, Tjuchem naar Ten Boer gereden. Ik heb hem voorgesteld aan mensen die ik inmiddels als vrienden beschouw en die allemaal vanuit een ander perspectief met de aardbevingsproblematiek te maken hebben. Zij hebben hem verteld wat de afgelopen jaren met ze heeft gedaan. Wat 'de knip' tussen het schadeloket en het versterkingsloket voor hen betekent. Ik heb hem oude schadegevallen laten zien van voor maart 2017, die het maar met de NAM moeten oplossen en nieuwe schadegevallen die zich bij de TCMG moeten melden, maar daar alleen dat gedeelte van de schade mogen onderbrengen die na maart 2017 is ontstaan... Hij heeft gehoord en gevoeld wat dit in de praktijk voor mensen betekent. Wat het betekent dat zij nooit centraal hebben gestaan in de aanpak van de problematiek vanuit Den Haag en de olies.

Ik wil er in het kader van de tijd een geval uitlichten. Een familie uit Scheemda. Hun prachtige huis begon na de beving van Huizinge in 2012 letterlijk uit elkaar te scheuren. Maar Scheemda hoorde tot voor kort bij het 'buitengebied' waar schade volgens de olies en het gerenommeerde ingenieursbureau Witteveen + Bos volstrekt niet door aardbevingen kon komen. Zelfs de burgemeesters uit het binnengebied wilden de buitengebieden er volgens zeggen niet bij hebben, omdat 'de spoeling dan dunner zou worden'. De burgemeester van Oldambt, Pieter Smit heeft hiertegen tot zijn overlijden, samen met deze familie gevochten. Er zijn tienduizenden euro's uit eigen zak uitgegeven om goedbetaalde inspecteurs uit het Westen des lands van repliek te kunnen dienen. Inmiddels mag de familie hun huis nog maar via één ingang betreden. De anderen deuren zijn gebarricadeerd en onveilig bevonden door de gemeente. Binnenkort komt de brandweer inspecteren en lopen ze grote kans in een container op hun erf terecht te komen, omdat het gebruik kunnen maken van slechts één ingang niet aan de veiligheidseisen voldoet. Ondertussen geeft de NAM geen krimp. Het leven van deze mensen staat al zes jaar stil, ze hebben geen toekomstperspectief en worden volledig aan hun lot overgelaten door onze overheid. Ze passen nergens in het systeem. 'Computer says no'... Ik had zeer gemengde gevoelens toen juist dhr. Kockelkoren tijdens het bezoek vertelde dat de gebieden aan de randen van het gasveld (de buitengebieden zijn inmiddels afgeschaft) vaak de meeste schade hebben door het zogenaamde 'opslingereffect' van de bevingen en dat de nieuwe versterkingsaanpak hier veel beter bij gaat aansluiten. Zelfs ik kan me maar nauwelijks voorstellen hoe het leven van deze mensen de afgelopen zes jaar moet zijn geweest en hoe het voelt om dit nu te horen. Daar komt bij dat het momenteel volstrekt onduidelijk is of deze familie bij de eerste

versterkingsgroep zit, of en hoe zij überhaupt van het schadeloket bij het versterkingsloket terecht moeten komen...

Dit is slechts een voorbeeld van de velen. Ik heb me de afgelopen jaren vaak afgevraagd hoe het mogelijk is dat mensen dit andere mensen kunnen aandoen. Hoe ze om vijf uur 's middags de deur achter zich kunnen dichttrekken, wetende dat de gedupeerden die ze met hun 'dik betaalde' rapporten kapotmaken, vierentwintig uur per dag in de diepe ellende zitten. Hoe het systeem probleemeigenaar is geworden en alle betrokkenen zich kennelijk kunnen onttrekken aan het nemen van de verantwoordelijkheid voor deze mensonwaardige, vernederende situaties. Daarbij weiger ik te geloven, wellicht op enkele uitzonderingen na, dat er stelselmatig kwade opzet in het spel is. Er is iets anders aan de hand, dat zich op vele andere gebieden evenzogoed manifesteert. Of het nu gaat om de zorg, onderwijs, de politie of Groningen, overal zie je de kloof tussen het systeem en de mensen. Tussen de ratio en de emotie. Mensen voelen zich niet gehoord en het algemene onbehagen groeit. Bestuurders en politici weten daar nog steeds geen adequaat antwoord op te formuleren en lijken zich juist steeds meer in te graven in een rationele aanpak, in het optuigen van nog meer systemen. Ondertussen gaan de populistische partijen er met de emoties van de mensen vandoor, met alle gevolgen van dien...

Hoogleraar Rechtswetenschappen Jan Brouwer van de RUG zei enkele jaren geleden: "Een van de meest fundamentele regels van de rechtsstaat is dat de overheid zich aan het door haar zelf gecreëerde recht houdt. Doet een overheid dat niet, dan verliezen burgers het vertrouwen in beide en dat is de bijl aan de wortel van onze democratie." Een van de meest ontluisterende ontdekkingen die ik in dat kader de afgelopen jaren heb gedaan is dat er voor mensen zonder rechtsbijstandverzekering in Groningen geen sprake is van vrije rechtsgang. Het is simpelweg niet te betalen om als David tegenover Goliath een bodemprocedure te starten om je schade te claimen. Verzekeraars willen geen brandend huis verzekeren en geven ondanks een bemiddelingspoging van Nationaal Coördinator Hans Alders, nul op rekest. Liesbeth van Tongeren heeft een meerderheid in de Tweede Kamer voor haar motie én amendement gekregen om een pot van 200.000 euro te vormen waar gedupeerde Groningers die naar de privaatrechter willen gebruik van kunnen maken, maar niemand weet waar dit geld is gebleven. Ondertussen is er een wetwijziging in de maak die het voor Groningers helemaal onmogelijk maakt om hun schade bij de privaatrechter te claimen, waarmee delen van het Burgerlijk Wetboek die over schadevergoeding gaan, selectief en regionaal worden uitgeschakeld, in strijd met gelijke behandeling...

Minister Wiebes heeft een historisch besluit genomen om de gaskraan dicht te draaien (let wel Nederland, dit is nu nog geenszins het geval, bij een koude winter mag de NAM 25,5 miljard m3 gas oppompen!), maar de mensen in Groningen zijn daar vooralsnog niets mee opgeschoten. Hij ziet de situatie in Groningen als een puzzel die hij in samenspraak met de olies moet oplossen. Hij ziet het als een fase die er nu eenmaal bij hoort, net als de pieken en dalen in de bouwprocessen in het door hem zo geliefde programma 'Grand Designs'. Hij heeft veel te weinig oog voor de menselijke, emotionele kant van de zaak. De sleutel tot echte oplossingen zit hem wat mij betreft juist daarin! De menselijke kant moet worden verbonden met het systeem, de ratio met de emotie.

Uit onderzoek van hoogleraar Sociale Psychologie Tom Postmes van de RUG blijkt dat de echt onveilige gevoelens van veel Groningers een relatie hebben met het feit dat de problemen niet worden aangepakt, schades niet worden hersteld, of alleen cosmetisch waardoor er over een jaar weer steigers kunnen worden opgebouwd. Dat het pensioen, dat vaak deels in het onroerend goed is opgebouwd als sneeuw voor de zon is verdwenen. Dat er geen controle meer is op het eigen leven en geen toekomstperspectief.

De Onderzoeksraad voor Veiligheid heeft (vrij vertaald) in de evaluatie van haar eerder verschenen vernietigende rapport, op 30 maart 2017 een prachtige voorzet gegeven voor een oplossingsrichting. Zij stelt voor om een holistische aanpak voor Groningen te hanteren waarbij schade, versterken, verduurzamen en sociaaleconomisch perspectief hand in hand gaan. Zet de gedupeerde centraal en vraag wat hij of zij nodig heeft. Wég met alle loketten. Wég met de geldverslindende tussenlagen. Wég met de zeer ontwrichtende aanpak waarbij de ene helft van een straat of dorp wel wordt aangepakt en de ander helft niet. Doe het desnoods vanuit sociaaleconomisch perspectief, maar wees niet krenterig. Laat zien dat er een ereschuld is in te lossen aan Groningen. Er is bijna 300 miljard verdiend door de BV Nederland, waarvan nog geen 2% rechtstreeks ten goede is gekomen aan Groningen. Zet niet het geld, maar de mens centraal. Is er schade aan een huis en een probleem met zetting- oftewel mijnbouwschade? Los het in een keer op en geeft de mensen weer veiligheid en écht toekomstperspectief. Breng Groningen in een nieuwe, positieve fase. Creëer koppelkansen. Groningen heeft de potentie om koploper te worden in de energietransitie, maar dat kan alleen als je parallel daaraan de problemen van de mensen oplost.

Beste mensen, ik ga afronden, concreter dan dit kan ik niet worden. Maar ik ben en blijf optimistisch, zeker na het bezoek van het SodM, dat we met elkaar deze klus kunnen klaren. Dat lukt alleen als we respect hebben voor elkaars posities en in gesprek blijven. Als we het systeem en de mens met elkaar verbinden, de ratio en de emotie. Maar dat lukt vooral als alle betrokken partijen het écht willen. In dat kader wil ik jullie een citaat van filosoof Popper niet onthouden:

“Optimism is a duty”. The future is open. It is not fixed in advance. So no one can predict it – except by chance. The possibilities lying within the future, both good and bad, are boundless. When I say, “Optimism is a duty”, this means not only that the future is open, but that we all help to decide it through what we do. We are all jointly responsible for what is to come. So we all have a duty, instead of predicting something bad, to support the things that may lead to a better future. One must focus on the things that need to be done and for which one is responsible.”

Ik zal mij blijven inspannen voor Groningen en in de voetsporen van Ubbo Emmius, me blijven verzetten tegen een overheid die haar inwoners aan het begin van de 21^e eeuw zó in de steek laat. Maar veel liever werk ik samen, om onze prachtige provincie in een situatie te brengen waarin we terug kunnen kijken naar een zwarte bladzijde in onze geschiedenis, die we door samen te werken en te verbinden, te boven zijn gekomen... Omdat Groningen er niets boven Groningen gaat!

[inzet: Ede Staal: Mien Hoogeland]